

PROFESSIONAL KADRLARNI MALAKASINI OSHIRISH – DOLZARB VAZIFA**Qobilov Suxrob Raufovich***Buxoro viloyati Ichki ishlar boshqarmasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada professional kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish to'g'risida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Kadr, professional, malaka, kasb, ta'lim, samara, xodim.*

Аннотация: *Данная статья посвящена вопросам подготовки, переподготовки и повышения квалификации профессиональных кадров.*

Ключевые слова: *Персонал, профессионал, квалификация, профессия, образование, эффективность, работник.*

Abstract: *This article is about training, retraining and upgrading of professional personnel.*

Key words: *Staff, professional, qualification, profession, education, efficiency, employee.*

KIRISH

Rahbarlar faoliyatiga baho berish birinchi navbatda, o'z hududidagi murojaatlar soniga qarab, ularning amaliy yechimiga qarab va xalq ichida yurishiga qarab belgilanadi, qisqa qilib aytganda, ularga xalqning o'zi baho beradi. O'zbekistonda tinchlik va osoyishtalikni saqlash, jamoat xavfsizligi va fuqarolarning huquqlarini ta'minlash borasida ichki ishlar organlari xodimlarining samarali faoliyati juda muhim o'rinni egallaydi. Shu bois ham yangi O'zbekistonni o'ta rivojlangan davlatlar qatoridan joy olishi va uning xalqaro maydondagi imiji, ya'ni nufuzini oshirish, huquq-tartibot hamda qonuniylikni mustahkamlashda IIONing har bir xodimi mas'uldir. Ichki ishlar organlari uchun professional kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash hamda malakasini oshirish tizimini samarali tashkil etish, ularning kasbiy, jangovar-jismoniy tayyorgarligi, huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish, ularni davriy qonun hujjatlaridan xabardorlik darajasini oshirish hamda amalda qo'llash eng muhim vazifalardan hisoblanadi.

Mamlakatimizda mustaqillik yillarida amalga oshirilgan keng ko'lamli islohotlar milliy davlatchilik va suverenitetni mustahkamlash, xavfsizlik va huquq-tartibotni, jamiyatda qonun ustuvorligini, inson huquq va erkinliklarini, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik muhitini ta'minlash uchun muhim poydevor bo'ldi, xalqimizning munosib hayot kechirishi, fuqarolarimizning bunyodkorlik salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun zarur shart-sharoitlar yaratdi. Jamiyatda barqarorlik, tinchlik va osoyishtalikni qaror toptirish, inson huquq va erkinliklariga so'zsiz rioya etilishini ta'minlash mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan yanada rivojlantirish, aholi farovonligini yuksaltirish, huquqiy demokratik davlat qurish bo'yicha amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlardan ko'zlangan maqsadlarga erishishning muhim sharti hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Kasbiy madaniyat - bu o'z tarkibiga bilim, e'tiqod, qadriyat yo'nalishlari, ko'nikmalar, qobiliyatlar, munosabat va qo'shimcha ravishda boshqalarga, sodir bo'layotgan hodisalarga va shaxsan o'ziga munosabat shaklidagi axloqiy va psixologik fazilatlarni o'z ichiga olgan ijtimoiy tushuncha. Ichki ishlar organlari huquqni muhofaza qilish tizimining muhim elementlaridan biridir. Ularning faoliyati doimo jamiyatning diqqat markazida bo'lgan, bu ko'plab so'rovlar natijalaridan dalolat beradi. Shunday ekan ichki ishlar organlari faoliyatining samaradorligini oshirish masalasi bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Samaradorlik, o'z navbatida, ko'p jihatdan xodimlarning professionalligi va malakasi darajasiga bog'liq. Bu borada prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoevning ichki ishlar organlarining 30 yilligiga bag'ishlangan bayram tabrigida ichki ishlar organlarida mutaxassislar tayyorlashning mutlaqo yangi tizimi yo'lga qo'yilib, xodimlarning malakasiga qarab xizmat bo'yicha o'sishini ta'minlash, shuningdek, rahbarlarning professional salohiyatini oshirish borasida tizimli choralar ko'rilayotganligini, Ichki ishlar vazirligi Akademiyasida bakalavriat va magistraturani o'z ichiga oladigan ikki bosqichli zamonaviy oliy ta'lim tizimi, o'quv jarayoniga nazariya bilan amaliyot uyg'unligini ta'minlash uchun yangi ta'lim mexanizmlari joriy qilinganligini, yangi tashkil etilgan Jamoat xavfsizligi universitetida ichki ishlar sohasi uchun ham yetuk kadrlarni tayyorlash jarayoni boshlaganligini, xodimlarni xizmat davrida uzluksiz o'qitish uchun ilk bor Malaka oshirish instituti ochilib, zamonaviy yondoshuvlar asosida masofaviy va mobil sayyor kurslarni o'tkazish amaliyoti joriy etilganligini ta'kidlab o'tdi.

Ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy madaniyati uchta tarkibiy qismning kombinatsiyasi sifatida ifodalanishi mumkin: kommunikativ, hissiy va deontologik. Shu bilan birga, ichki ishlar organlari faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda va ushbu tarkibiy qismlarni umumlashtirgan holda, huquqiy ong kabi faoliyat samaradorligini belgilovchi muhim omilga e'tiborni qaratsak. Yuridik fanlar nomzodi, dotsent Sh.A.Saydullaevning nuqtai nazari bilan tanishar yekanmiz, huquqiy ong ijtimoiy ongning shakllaridan biri ekanligini, kishilarda huquqqa, qonunchilikka, huquq-tartibotga va boshqa huquqiy hodisalarga nisbatan bo'lgan g'oyalar, his-tuyg'ular, tasavvurlar yig'indisi ekanligini tushunamiz. Albatta, huquqiy ong jamiyatning ma'naviy tomoni(xayoti) in'ikosidir. Uning darajasini oshirish har bir fuqaro uchun muhim, ichki ishlar organlarining xodimlari uchun esa shart, chunki ular jinoyatchilikka qarshi kurashda asosiy o'rinni egallaydi va amaldagi qonunchilik normalariga rioya qilinishini ta'minlaydi. Shaxsda huquqiy ongning shakllanishi, qoida tariqasida, bolalikdan boshlanadi va butun hayoti davomida davom etadi. Uning ijtimoiy, individual va professional turlarini ajratib ko'rsatish mumkin. Ichki ishlar organlari xodimlarining faoliyatiga kelsak, ularning kasbiy-huquqiy ongi katta qiziqish uyg'otadi. Bu ma'lum bir cho'qqi bo'lib, xodimning rasmiy faoliyatni tartibga soluvchi shaxsiy, axloqiy va kasbiy fazilatlarning ko'rsatkichidir. Ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy madaniyati tarkibida huquqiy ongning o'rini batafsil ko'rib chiqish uchun uning tuzilishi, xususiyatlari, huquqni muhofaza qilish amaliyotidagi roli, shu jumladan kasbiy buzilishiga ta'sirini ko'rib chiqish kerak.

Huquqiy ongning tuzulishi masalasida O.V.Peresadinaning fikrlari bilan tanishsak, ushbu tadqiqotchi quyidagi elementlarni ajratib ko'rsatgan:

- 1) huquqiy mafkura;
- 2) huquqiy psixologiya;
- 3) huquqiy sozlama (o'rnatish).

Huquqiy mafkurani huquqiy ongning tarkibiy elementi sifatida tahlil qilar ekan, tadqiqotchi normalar, prinsiplar va asoslar inson tomonidan butun hayoti davomida o'zlashtirilishini va ichki ishlar organlariga xizmatga qabul qilinganida xodim allaqachon ma'lum bir huquqiy ong asosiga ega yekanligini, kasbiy-huquqiy bilimlar esa faqat mafkurani yanada takomillashtirishini ta'kidlaydi. Bu borada tadqiqotchining fikriga qo'shilish mumkin, chunki haqiqatan ham umuman mafkura masalalari, xususan, huquqiy masalalar axloq, tarbiya va huquqiy tartibga solish mexanizmini tushunish masalalaridir. O.V.Peresadina huquqiy psixologiyaning mohiyatiga to'xtalib, asosiy e'tiborni xodimlar ruhiyatining elementar emotsional holatlari va hissiy shakllanishiga qaratadi. Albatta, agar biz huquqiy voqelikka qadriyatlar orqali qarash muammosini ko'rib chiqsak, unda bu nuqtai nazar asosli va ilmiy jihatdan tushunarli. Agar ichki ishlar organlari xizmatiga qabul qilinayotgan nomzodning kasbga bo'lgan ishtiyoqini tahlil chiqsak, shuni ta'kidlash kerakki, aksariyat hollarda ular kelajakdagi xodim qanday qiyinchiliklar, muammolar va axloqiy buzilishlarga duch kelishini to'liq anglamagan bo'lishadi. Aksariyat hollarda nomzodlar huquqiy voqeliklarni ongli ravishda idrok etmaydi, bu esa o'z navbatida nomzodning huquqiy ong darajasini aniqlashning imkonini bermaydi. Biroq, uchinchi element — huquqiy tartibga solish — muhim element hisoblanadi, chunki bu xodimga bilimlarni, qadriyatlarni, ye'tiqodlarni tizimlashtirish va ularni muayyan vaziyatlarda namoyon yetishga imkon beradi. Huquqiy tartibga solishning asosiy ifodasi ichki ishlar organlari xodimlarining har bir harakatida qonun ustuvor bo'lishi bilan ifodalanadi. Ushbu nuqtai nazar bilan kelib chiqib xizmatning motivatsion komponentidan farqli o'laroq, huquqiy voqelikka to'g'ri yo'naltirilgan munosabatning asl ifodasi ichki ishlar organlari xodimining yuqori darajadagi huquqiy ongini tasdiqlaydi. Umuman olganda, huquqiy ong tuzulishi haqida aytilganlarni umumlashtirib, shuni ta'kidlash kerakki, bu ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy madaniyatining murakkab psixologik, huquqiy va axloqiy tarkibiy elementi bo'lib, uning tarkibiy qismlarini (kommunikativ, deontologik va hissiy) qiymat pozitsiyalari nuqtai nazaridan tavsiflaydi. Huquqni muhofaza qilish faoliyatida xodimning amaliyotda orttirgan kasbiy malakasi va huquqiy bilimlari uzviy bog'liqdir. Huquqiy ongning ushbu turini kasbiy-huquqiy ong deb hisoblasak, bu advokat va huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining huquqiy ongi deyishimiz mumkin bo'ladi. Bu ichki ishlar organlari xodimlarining huquqiy ongining tabiati bo'lib, u faoliyatning axloqiy tarkibiy qismlari o'zlashtirilgan huquqiy normalar to'g'risidagi bilimlar va ularni qo'llash malakalari bilan uzviy bog'liqligi bilan ajralib turadi. Ushbu sohalar ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy madaniyati tarkibida huquqiy ongning mohiyatini yetarli darajada tavsiflab beradi. Aynan huquqiy bilim va ularni sifatli va xolisona qo'llash qobiliyati xodimning professionalligi va madaniyati darajasini belgilaydi. O'z harakatlarini nafaqat muayyan bir vaqtda, balki, ushbu harakatlarining istiqbollarini ham baxolash va bashorat

qila olish xodimning huquqiy ong darajasini belgilaydi. Shu munosabat bilan ichki ishlar organlari xodimlarining huquqiy ongini shakllantirish va rivojlantirish jarayoniga qonunni qo'llashning bashorat qilish funksiyasi nuqtai nazaridan yondashish zarur. Bashorat qilish funksiyasi ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy-huquqiy ongining asosiy xususiyatlaridan biridir. Har qanday qonun hujjatlari ham me'yoriy, ham ahloqiy tarkibiy qismga ega. Ichki ishlar organlari xodimi ushbu chegaralarni bilishi va tushunishi, qonun hujjatlariga muvofiq harakat qilishi, shu bilan birga qabul qilingan qarorlarining ahamiyati va javobgarlik darajasini ichki ishonch va axloq tarozilarida o'lcay bilishi lozim. O'z harakatlarini ahloq nuqtai nazaridan kelib chiqib baxolay olmaslik "huquqiy deformatsiya" jarayonini shakllantirishga turtki bo'lishi mumkin. Bu, o'z navbatida, jinoiy harakatlarni sodir etishda ifodalanadigan huquqiy ong deformatsiyasi shakllaridan biri bo'lgan "qayta tug'ilish"ni shakllantiradi. Biroq, jinoiy harakatlar haqida gapirganda, umuman xodimlarning halokatli xatti-harakatlari haqida gapirmaslik mumkin yemas. Huquqiy ongning bashorat qilish funksiyasini tahlil qilib, xulosa qilishimiz mumkinki, xodim uchun maishiy sohadan boshlab va rasmiy faoliyat doirasidagi mayda buzilishlar bilan yakunlangan huquqiy me'yorlarga beparvolik yanada jiddiy buzilishlarga olib kelishi mumkin. Fikrimiz davomida huquqiy ongning tarkibiy yelementlarini o'rganishda davom etib, huquqiy munosabat va huquqiy psixologiyani tahlil qilsak. Huquqiy ongning bu ikki tarkibiy elementi huquqiy ong halokati va uni deformatsiyalashning ajoyib omillari hisoblanadi. Bundan tashqari huquqiy ong deformatsiyasi umuman olganda xodimning kasbiy deformatsiyasining ko'rsatkichidir, chunki ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy faoliyati aynan huquqni qo'llash va uni himoya qilish bilan bog'liqdir. Ichki ishlar organlari xodimlarining huquqiy ongini asosan psixologik va huquqiy tarkibiy qism nuqtai nazaridan hisobga olgan holda tahlil qilish jarayonida uning pedagogik tomoniga nazar solaylik. Ichki ishlar organlari xodimlarining huquqiy ongini shakllantirish ularning kasbiy madaniyatining tarkibiy elementi sifatida kadrlar tayyorlash va o'qitish bo'yicha tizimli ishlarni talab qiladigan jarayondir. Shu munosabat bilan biz O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining idoraviy ta'lim tashkilotlari, bunda nafaqat oliy ta'lim muassasalari, balki qo'shimcha malaka oshirish va vazirlik tarkibidagi o'rta va o'rta-maxsus ta'lim muassasalarining muhim roli haqida gapirishimiz mumkin. Kasbiy yoki ixtisoslashtirilgan ma'lumot olish ushbu maqola doirasida huquqiy ongni kasbiy ongga aylantirish jarayoni sifatida ko'rish mumkin. Ta'lim olish davrida tinglovchi o'zini xizmat va o'qish muhitidaxis etadi, bu yesa yosh xodimning ongida xizmatga va undan tashqarigaoid muayyan urf-odatlar, tushunchalar, to'g'ri xulq-atvor qoidalari shakllanishiga olib keladi. Bu huquqiy ongning huquqiy mafkura va huquqiy psixologiya kabi tarkibiy elementlariga o'z ta'sirini ko'rsatadi.

Шу маънода нафақат соҳада кадрлар тайёрлаш, қайта тайёрлаш, балки уларнинг малакасини ошириб боришга замонавий педтехнологиялар ҳамда методларни жорий этишни тақозо этади. Ўзбекистон Республикаси ИИБ Малака ошириш институти профессор-ўқитувчилари зиммасига янада катта масъулият юклайди

XULOSA

Ichki ishlar organlari xodimlarining huquqiy xabardorligining ayrim xususiyatlarini ko'rib chiqib, biz quyidagi xulosalarni chiqaramiz:

1. Ichki ishlar organlari xodimlarining huquqiy ongini shakllantirish ancha uzoq va dinamik jarayondir. Kasbiy madaniyatning tarkibiy yeleменти sifatida u umumlashtiruvchi xususiyatga ega bo'lib, uning elementlari faoliyatning tashqi ko'rsatkichidir.

2. Huquqiy ongni jamoaviy, individual va kasbiy turlariga ajratish mumkin.

3. Huquqiy ong aniq belgilangan tuzilishga yega bo'lib, huquqiy mafkura, huquqiy psixologiya va huquqiy munosabatlarni o'z ichiga oladi.

4. Xizmatga kirishdagi ishtiyoq nomzod huquqiy ongini shakllantirishning o'ziga xos xususiyati yemas.

5. Huquqiy ong tarkibida bashorat qilish funksiyasi juda muhimdir. O'z harakatlarining oqibatlarini oldindan bilish, ularga axloqiy pozitsiyadan obyektiv baho berish qobiliyati xodimlar huquqiy ongidagi buzilishlarning oldini olishga yordam beradi.

6. "Huquqiy ongning deformatsiyasi" xodimning jinoyat sodir yetish ehtimoli bilan ifodalangan "qayta tug'ilish" darajasiga olib kelishi mumkin.

7. Kasbiy madaniyatning tarkibiy yelementi sifatida ichki ishlar organlari xodimlarining huquqiy ongini shakllantirish va rivojlantirishning asosiy omillaridan biri bu pedagogikadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "Ozbekiston" nashriëti, 2021. 67-bet.

2. "Ichki ishlar organlari to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining 2016 yil 16 sentabrdagi O'RQ-407-son Qonuni / O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. 38 (746)-son, 2016 yil 26 sentabr.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rahbarligida 12.02.2021 yilda Ichki ishlar vazirligida o'tkazilgan Hay'atining kengaytirilgan yig'ilishi 8-sonli bayoni.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 02.04.2021 yildagi "Ichki ishlar organlarining jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasidagi faoliyatini yanada takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-5050-son qarori.